

INDUSTRIA

1992/6
december '92

NIEUWSBULLETIN

VAN STICHTING FEDERATIE INDUSTRIEEL ERFGOED NEDERLAND

VOORWOORD

Een tussenbalans

Na een relatief korte periode van voorbereiding werd tijdens de Algemeen Bestuursvergadering van FIEN in Vlaardingen in december 1991 het eerste nummer gepresenteerd van „Industria”. Voor FIEN een regelrecht avontuur, omdat voor een sluitende exploitatie ruim 500 abonnees nodig zijn, wat een grote opgave leek.

Nu, precies een jaar later, mag worden geconstateerd dat „Industria” een schot in de roos is. Door intensieve, gerichte werving en dankzij een startsubsidie van het Prins Bernhard Fonds kon het vereiste aantal van 500 abonnees ruimschoots worden gehaald. Minstens even belangrijk is het feit dat de grote toevloed van kopij zelfs tot ruimteproblemen aanleiding gaf. Door het uitbrengen van dit extra zesde nummer kon dit probleem worden opgelost. Kortom: „Industria” heeft in één jaar haar bestaansrecht bewezen: geen ééndagsvlinder, maar een blijvend, actueel medium, dat informeert over alle facetten van het industrieel erfgoed. Ook in 1993 zullen zes afleveringen worden uitgebracht en wellicht meer bij een verdere groei van het abonneestand. Wel zal, met ingang van 1993, de abonneeprijs jaarlijks worden aangepast aan prijsstijgingen en inflatie, om forse verhogingen later te voorkomen.

Nu „Industria” definitief daar is, heeft het Algemeen Bestuur op 14 november jl. besloten om „Industria” in een eigen stichting onder te brengen, zodat continuïteit gegarandeerd is. Door de samenstelling van het nieuwe stichtingsbestuur is de hechte band met FIEN gewaarborgd. Wij zijn daarbij verheugd dat eindredacteur Marcel Overbeek zijn voortreffelijk werk voor „Industria” ook de komende jaren wil voortzetten.

Drs. P. Nijhof,
voorzitter FIEN

AGENDA

1. Tentoonstelling Kunst en nijverheid in Leiden 1800-1950

Als onderdeel van de activiteiten in het kader van het eerste lustrum van STIEL (Stichting Industrieel Erfgoed Leiden) vindt deze tentoonstelling plaats in het gemeentearchief. De expositie geeft aan de hand van voorwerpen en schilderijen een beeld van de ontwikkeling van de industrie in Leiden, met het accent op de textielindustrie.

Plaats: gemeentearchief, Boisotkade.

Duur: van 20 november tot 21 december 1992.

Geopend: dinsdag t/m vrijdag van 13.00 tot 17.00 uur, zaterdag van 12.30 tot 17.00 uur (gesloten op 5 december).

De bijbehorende catalogus is opgenomen in het STIEL-jubileumboek „De kunst van het bewaren; industrieel erfgoed in Leiden”.

2. Tentoonstelling „Kant en dessin”

In het Drents Museum te Assen is van 17 oktober 1992 tot 3 januari 1993 een expositie te bezichtigen over de ontwikkeling van het kantwerk in Europa vanaf de 15e eeuw tot in onze eeuw.

Onder invloed van de islam werd kant in Europa geïntroduceerd vanaf de 15e eeuw. In de 17e/18e eeuw werd kant voornamelijk als luxe ornament in kledingstukken toegepast, rond 1860 kwam de productie van machinaal vervaardigd kant tot ontwikkeling.

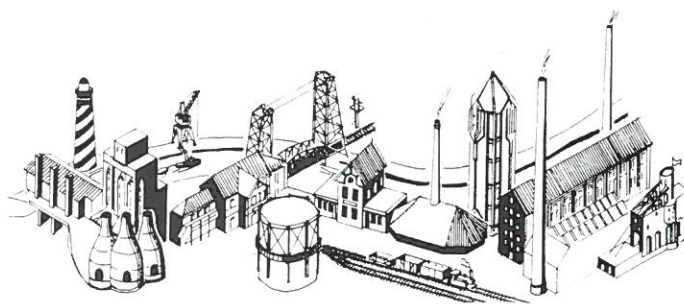
De tentoonstelling biedt een fraai overzicht van kostuums en kledingstukken en stof-dessins waarin kant is verwerkt.

De tentoonstelling wordt begeleid door een boekwerkje, geschreven door E. ter Hofstede.

3. Mühlheim an der Ruhr (Duitsland)

In een uit 1892 daterende watertoren in Mühlheim-styrum is op 3 april het „Aquarius Wassermuseum” geopend. De toren, eigendom van het Rheinisch-Westfälische Wasserwerks-gesellschaft, is voor DM 14 miljoen verbouwd.

COLOFON

Industria

Nieuwsbrief van de veertig bij de Federatie Industrieel Erfgoed Nederland aangesloten organisaties. De nieuwsbrief verschijnt vijfmaal per jaar en staat onder redactie van:

H. de Boer, W. F. Jansen Wz. en A. J. Klut.

Industria komt mede tot stand door de financiële medewerking van het Prins Bernhard Fonds en de Rijksdienst voor Monumentenzorg.

Redactie-adres: Industria, p/a M. N. M. Overbeek, Händel-
laan 109, 8031 EH Zwolle (samensteller).

Kopij voor Industria 1993 no. 1 s.v.p. toezenden aan de
redactie uiterlijk 15 januari 1993.

Sekretariaatsadres FIEN: Zomervaat 206^f, 2033 DN
Haarlem.

Abonnementenopgave: door overmaking van f 26,- voor
de jaargang 1993 op Postbankrek.nr. 132802 ten name van
Stichting FIEN, Industria, Oosteinde 13, 7772 CA Har-
denberg.

BERICHTEN

GRONINGEN

Nieuwolda: de stichting „Nieuwolda” beheert sinds de
restauratie het museumstoomgemaal „De Hoogte” uit 1892.
Het vijzelstoomgemaal is na de restauratie gecompleteerd
met een Brons-dieselininstallatie uit 1935, afkomstig uit een
elders gesloopt gemaal. De stichting is inmiddels bezig met
een behoudsactie voor een ander technisch interessant
stoomgemaal: het gemaal Weerdijk bij Nieuwolda. Dit
gemaal is vooral van belang vanwege de aanwezigheid van
een stoommachine met drijfwerk en twee vijzels, welke
zowel samen als onafhankelijk kunnen opereren. De
stichting onderstreept het belang van het behoud van deze
gemalen in het kader van de toeristische promotie van de
Dollardregio.

Aduarderzijk: de in Industria-5 aangekondigde restauratie
van het belangwekkende sluizencomplex bij Aduarderzijk
is op 17 augustus gestart met herstelwerkzaamheden aan
het metselwerk van de sluiswanden. Onderzoek heeft
aangetoond dat de conditie van de sluiswanden onder het
waterpeil nog redelijk is.

De Stichting Herstel Aduarderzijlen heeft intussen haar
ongerustheid uitgesproken over de mogelijke verkoop door
het waterschap Westerkwartier van het oude 18e-eeuwse
sluiswachtershuis. In het huis, dat een fraaie eenheid vormt
met de sluizen, zou de stichting graag een museum willen
inrichten over de plaatselijke waterschapsgeschiedenis.

Tjamsweer: aan het Damsterdiep ligt de voormalige
olieslagerij van Roelfsema. Het complex bestaat uit de
houten onderbouw van een voormalige windoliemolen,
welke ca. 1900 „verstoofd” is, een werkplaats (olieslagerij)
en de oude stoompijp. De nieuwe eigenaar van het
complex heeft plannen de windmolen te reconstrueren en
de olieslagerij in oude staat te herstellen.

Tjamsweer - olieslagerij Roelfsema. (Foto: M. Overbeek).

FRIESLAND

Makkum: de gemeente Wonseradeel wil in 1993 beginnen
met de restauratie van de monumentale zeesluis uit 1606
aan de haven en de bijbehorende ophaalbruggen, welke
in slechte staat verkeren. De kosten van deze restauratie
zullen tussen de 5 en 6 miljoen gulden bedragen.

DRENTHE

Veenoord: na jarenlange pogingen het NS-station aan de
lijn Coevorden-Emmen een nieuwe bestemming te geven,
is het pleit uiteindelijk in het voordeel van de sloper
beslecht: begin november is NS begonnen met de sloop
van het uit 1905 daterende gebouw.

Erica: het waterschap Bargerbeek heeft plannen voor het
herstel van de oude „Pasveersluis” in het Dommerskanaal,
een zijtak van het Stieltjeskanaal.

Het Dommerskanaal, sinds 1972 voor de scheepvaart
gesloten, is in 1884 gegraven als aanvoeroute voor de
turfschepen van de voormalige turfstrooiselfabriek
Griendtsveen. De Pasveersluis, een uit baksteen en graniet
gebouwde schutsluis, zal mogelijk opnieuw functioneren als
onderdeel van een toeristische vaaroute tussen Erica en
Ter Apel.

OVERIJSEL

Zwolle: de restauratie van de Hoge Spoorbrug over het
NS-emplacement zal aanzienlijk duurder uitvallen dan het
oorspronkelijk geplande bedrag: f 1.645.000,- in plaats van
f 888.000,-. Oorzaak hiervan zijn o.a. de strengere
milieueisen met betrekking tot het schilderwerk en de
eventuele noodzaak van gedeeltelijke demontage van de
constructie tijdens de restauratie. In een overeenkomst
tussen de gemeente Zwolle en de NS is vastgelegd dat het
behoud van de brug in ieder geval tot het jaar 2015 wordt
gegarandeerd. Eventuele toekomstige sporenuitbreiding zou
het voortbestaan van deze voetgangersbrug uit 1882
alsnog in gevaar kunnen brengen.

GELDERLAND

Hattern: de gemeente Hattern heeft op advies van rijkswa-
terstaat-directie Gelderland besloten het schutsluiscomplex
„De Hezenbergersluis” in het Apeldoorns Kanaal voor te
dragen bij WVC voor plaatsing op de monumentenlijst. Het
complex, bestaande uit een schutsluis, ophaalbrug,
sluiswachterswoning en een loodsje, is in de visie van
rijkswaterstaat het meest gawe nog overgebleven werk
langs het (voor de scheepvaart gesloten) Apeldoorns
Kanaal.

Hattern - Hezenbergersluis, Apeldoorns Kanaal. (Foto: M.
Overbeek).

De sluiswachterswoningen langs dit kanaal zijn in een opvallend karakteristieke architectuur gebouwd.

Ingen: een van de weinig overgebleven dijkmagazijnen in de Betuwe, dat van Ingen aan de Rijnbanddijk uit 1850, wordt momenteel hersteld. De gemeente Ingen wil het dijkmagazijn op de gemeentelijke monumentenlijst plaatsen.

Winterswijk: aan het textielverleden van Winterswijk herinnert alleen nog het complex van de Tricotfabriek aan de Wilhelminastraat. Het imposante complex uit 1888 (met een uitbreiding uit 1916) wordt met sloop bedreigd naar aanleiding van gemeentelijke plannen voor de bouw van twee supermarkten ter plekke.

Inmiddels heeft de Bond Heemschut de gemeente Winterswijk geattendeerd op de architectuurhistorische waarde van dit industriële monument. De bond suggereert het complex een bestemming te geven als nieuw gemeentehuis.

UTRECHT

Eemnes: binnenkort begint het waterschap Vallei en Eem met het herstel van de oude Eemnesser sluis. De sluis, welke dateert uit 1649, was vroeger een belangrijke schakel in de scheepvaartverbinding tussen de Eem en de Eemnesservaart. Aanvankelijk wilde het waterschap de sluis opruimen, maar een actiegroep pleitte met succes voor behoud.

Loenen: de Rijksdienst Monumentenzorg heeft het verzoek tot plaatsing op de monumentenlijst van een complex arbeiderswoningen, bekend onder de naam „De Glashut”, afgewezen.

De dienst achtte de cultuurhistorische waarde van het complex te gering. De in sobere stijl opgetrokken woningen zijn in 1862 gebouwd aan een bocht van de Vecht als huisvesting voor arbeiders van de nabijgelegen glasoven van de fa. Van der Mersch. De glasfabriek werd ca. 1900 afgebroken.

Woerden: in het kader van de baanvakverbreding tussen Gouda en Utrecht zal het station Woerden ingrijpend worden vernieuwd. De stalen perronoverkapping, die op de gemeentelijke monumentenlijst staat, zal worden afgebroken door NS.

De gemeente overweegt de kapconstructie uit 1910 te redden door er een nieuwe bestemming aan te geven. Gedacht wordt onder meer aan een functie als overdekte markt of als muziektent. Suggesties zijn welkom bij de gemeente Woerden.

Amersfoort: een zeldzaam voorbeeld van vroege utiliteitsbouw in beton is de Coninckbrug in Amersfoort. De brug uit 1915 is één der oudste betonbruggen van Nederland. In september is de gemeente begonnen met een ingrijpend herstel, waarbij door de slechte staat van de betonconstructie eerder van vernieuwing kan worden gesproken. Het originele hekwerk uit 1915 wordt eveneens hersteld en aangevuld met vier in stijl aangepaste lantarens.

Rhenen: voor het sinds jaren leegstaande watertorencomplex „De Koerheuvel” op de Grebbeberg bij Rhenen is een nieuw plan tot herstel bij de gemeente ingediend. De Koerheuvel, een betonnen constructie waarin een hotel/restaurant samen met een watertoren werd geïntegreerd, zou in de visie van een student aan de TU-Eindhoven voor 2,5 miljoen gulden gerenoveerd kunnen worden. De hotelfunctie zou in ere hersteld moeten worden. Andere gebruiksmogelijkheden: congrescentrum, bibliotheek, gemeentearchief of: studiecentrum voor industrieel erfgoed!

NOORD-HOLLAND

Den Helder: een oud stukje industrieel verleden in de marinestad dreigt te verdwijnen: de oude smederij van de fa. Kiljan aan de Van Galenstraat. Het interieur van de tot 1980 in bedrijf zijnde smederij ademt nog helemaal de sfeer van vroeger. Tot de inventaris behoren onder andere nog de blaasbalg, het smidsvuur en een grote collectie oude gereedschappen.

De gemeente wil het pand slopen voor nieuwbouwwoningen, ondanks het feit dat het object op de gemeentelijke monumentenlijst staat. Een alternatief zou zijn de verplaatsing van de smederij naar het mogelijk toekomstige museumcomplex op de Rijksmarinewerf.

Marken: het 150 jaar oude ijzeren lichthuis van de vuurtoren van Marken wordt eind dit jaar vervangen door een uit zink vervaardigde kopie van de oude constructie. Voor het oude lichthuis is nog geen bestemming gevonden.

Amsterdam: in september is het nieuwe projectbureau „De Realiteit” opgericht als onderdeel van de BOM (Buurtontwikkelingsmaatschappij).

Amsterdam - graansilo „Korthals Altes”. (Foto: M. Overbeek).

Deze commerciële werkmaatschappij zal de haalbaarheid gaan onderzoeken om kantoren en woningen te gaan vestigen in de voormalige graansilo „Korthals Altes” aan de IJ-oever. Dit kolossale in baksteen gebouwde graankasteel uit 1897 staat reeds jaren werkloos aan het IJ. De BOM heeft contact met een belegger voor dit ambitieuze project. Architect Van Stigt, bekend van zijn Entrepotdokrenovatie, gaat zich met de plannen voor de silo bezighouden.

Amsterdam: het waterleidingbedrijf aan de Haarlemmerweg zal in 1995 worden verplaatst naar een nieuw terrein in Sloterdijk.

Op de plaats van het huidige complex zal dan een woonwijk van ca. 60 woningen worden gebouwd, toepasselijk „Waterwijk” genaamd. Het oude pompgebouw uit 1896 zal waarschijnlijk een bestemming als waterleidingmuseum krijgen. In het gebouw zullen de bestaande twee dieselpompen de pronkstukken van de verzameling vormen, aangevuld met oude brandkranen, drukmeters, fontein, etc. De witte watertoren uit 1967 blijft in functie en zal worden ingepast in de nieuwe woonwijk.

Weesp: de voormalige fabrikantenvilla „Casparus”, gebouwd voor de directie van Van Houten-cacao, is begin september door brand zwaar beschadigd. De totale schade wordt geraamd op zes tot acht ton, behoud van de villa is twijfelachtig geworden (zie ook Industria-4).

Obdam: de uit 1896 daterende stalen spoorbrug over de Ringvaart is in november door een betonnen brug vervan-

Bruin, J. de: *Een fotoreis langs ijzeren wegen*. Rijswijk, Elmar, 1991. 144 blz.; geïll. ISBN 90-6120-8033. f 39,50.

Zwart-witfotografie heeft vaak iets bijzonders bij sommige onderwerpen, zeker niet in de laatste plaats bij zaken die men onder industrieel erfgoed rekent. Dit boek is hier een goed voorbeeld van. Thematisch gerangschikt maakt de lezer kennis met stations, werkplaatsen, bruggen, locomotieven, etc.

Het beeld is de voornaamste blikvanger, er is geen sprake van afleidende teksten, kortom, een echt kijkboek.

De kunst van het bewaren; Industrieel erfgoed in Leiden. Uitg. STIEL, 1992. Te bestellen bij de sekretaris: H. D. Tjalsma, Marelaan 55, 2341 LC Oegstgeest (tel. 071-154470). f 15,- (excl. verzendkosten).

Jubileumpublicatie, uitgegeven naar aanleiding van het vijfjarig bestaan van STIEL. Het eerste deel van dit boek bestaat uit een serie artikelen die de afgelopen jaren in het blad „STIELZ” is verschenen. Deel twee vormt de catalogus van de tentoonstelling „Kunst en nijverheid in Leiden 1800-1950”. Het derde deel van het boek is een neerslag van de lezingen die gehouden zijn in het kader van het Studium Generale van de Rijksuniversiteit Leiden. Het boek wordt afgesloten met een terugblik op vijf jaar STIEL.

Laaken, P. U. van, en B. N. Leverland: *Inventaris van het archief van de firma Jacob en Abraham Le Poole en van het archief van de familie Le Poole 1680-1936 (1959)*. Leidse Inventarissen dl. 9. Leiden, Gemeentearchief, 1992. ISBN 90-72493-12-5. XVI + 46 blz. f 17,50.

Het archief van de firma Le Poole, fabrikanten van greinen en vlaggedoek sinds 1680, is een van de oudst bewaard gebleven Leidse bedrijfsinventarissen. De firma is erin geslaagd om in de tweede helft van de 18e eeuw, tegen de algemene economische achteruitgang in, te groeien en te ontwikkelen door de introductie van nieuwe stoffen en productietechnieken. In het midden van de 19e eeuw voerde de firma een vooruitstrevend personeelsbeleid, onder andere ten aanzien van kinderarbeid.

Te bestellen door overmaking van f 17,50 + f 5,- (portokosten) op giro 19.42.76 ten name van Gemeentearchief Leiden, onder vermelding van „Inventaris Le Poole”.

Geschiedenis van de techniek in Nederland; de wording van een moderne samenleving, 1800-1890.

Red. H. W. Lintsen, M. S. C. Bakker; onder auspiciën van de Stichting Historie der Techniek. Zutphen, Walburg Pers, 1992. 6 dln.; 336 blz.; geïll. ISBN 90-6011-811-1. Prijs per deel: f 78,50; prijs per deel bij intekening op de hele serie: f 69,50.

September jl. verscheen het eerste deel uit deze belangwekkende serie, die het boeiende verhaal vertelt van de maatschappelijke omwenteling die van Nederland in de 19e eeuw een geïndustrialiseerd land maakte. Met de publicatie van dit werk wordt een belangrijke leemte in de Nederlandse geschiedschrijving opgevuld. Ca. dertig onderzoekers uit diverse wetenschappelijke disciplines zijn bij dit project betrokken.

In de eerste vier delen komen innovaties in een dertigtal bedrijfstakken aan bod (landbouw, waterstaat, papier, katoen, gas, etc.); in de delen vijf en zes worden relaties gelegd tussen deze innovaties door in te gaan op de

hoofdrolspeleers in de industrialisatie: arbeiders, ondernemers, technici en overheid. Alle delen zijn bijzonder fraai geïllustreerd. Nu al kan gesteld worden dat deze serie een onmisbaar naslagwerk vormt voor geïnteresseerden in de bedrijfsgeschiedenis en voor industrieel-archeologen.

Weijden, Piet van der: *Nieuwer en schoner!; een eeuw reclame van een Nijmeegse zeepfabriek*.

Nijmegen: Nijmeegs Museum „Commanderie van St. Jan”, 1992. 63 blz.; geïll. ISBN 90-6829-043-6. f 19,50.

In dit fraai geïllustreerde boekwerkje wordt in een aantal korte hoofdstukken een beeld gegeven van de geschiedenis van de reclame-activiteiten van de Nijmeegse wasmiddelenfabrikant Dobbelman, in relatie met de groei van het concern. Bekende merknamen, als Castella en Biotex, passeren de revue. De auteur, student communicatiewetenschappen aan de Universiteit Amsterdam, laat zien hoe in de loop van de jaren reclame werd toegepast aan de „eischen van den tijd”. Het boekje verscheen als catalogus bij de tentoonstelling over de zeepfabriek die in de zomer van 1992 was te zien in het museum.

Coert, G. A.: *Stromen en schutten, vaarten en voordren: geschiedenis van de natte waterstaat in Drenthe, 1291-1988*.

Meppel, Boom, 1991. 425 blz. ISBN 90-6009-980-X. f 57,50.

Natte waterstaat in Drenthe is een begrip dat niet iedereen logisch zal vinden. Toch heeft deze tak van waterstaat een belangrijke rol gespeeld bij de turfwinning en speelt zij nog steeds een belangrijke rol als het gaat om afwatering. Deze geschiedenis is thans nauwgezet in boekvorm verschenen, waarbij het meest interessante deel voor industrieel-archeologen de kanalisatieplannen in de 19e eeuw zullen zijn.

Schweitzer, Roeland: *Neon in Nederland: de stilte van neon*.

Amerongen, Schweitzer Publiciteit, cop. 1991. 120 blz.; geïll. ISBN 90-71705-05-6. f 69,50.

Neon is een reclamefenomeen waar we maar weinig bij stilstaan, zo vanzelfsprekend is neon inmiddels geworden. Toch is hier sprake van een uitvinding die al uit 1856 dateert! De neonbuis was dus al ver voor de gloeilamp een feit. In dit prettig leesbare overzichtswerk over de ontwikkeling en toepassingen van neon worden alle facetten uitgebreid behandeld. Veel aandacht wordt geschonken aan technische, artistieke, functionele en typografische aspecten van neonvoorstellingen.

Het boek is verlucht met zeer fraaie foto's, waarvan (het kan haast niet anders bij dit onderwerp) vele in kleur.

De stoomtram op Walcheren. Klaaswaal, Deboekant, 1992. 84 blz.; geïll. 20 x 21 cm. Deel 1: Middelburg-Domburg, Vlissingen-Domburg. ISBN 90-71802-72-8. f 34,75.

In de langzamerhand bekende reeks van fotoboeken over verdwenen tramlijnen nu een deel over Walcheren. Het belang van deze reeks boeken berust voornamelijk op het vele historische fotomateriaal, de begeleidende teksten zijn summier te noemen. In dit deel geeft de auteur in ca. 80 historische opnamen een aardig beeld van de Stoomtram Walcheren, uit de periode 1906-1937.

gen. De vernieuwing was noodzakelijk in verband met de komst van dubbeldekstreinen op het traject Heerhugowaard-Hoorn.

Assendelft: de watertoren aan de Nauernasche Vaart uit 1886 is voor een half miljoen gulden verkocht aan een nieuwe investeerder: Hageweld. De nieuwe eigenaars willen de toren renoveren en er een kantoor en woningen in vestigen. Op de reinwaterkelder zullen twee woningen worden gebouwd. De nieuwe plannen zullen aan de omwonenden en aan de Stichting tot ongeschonden behoud van de Watertoren worden voorgelegd om te voorkomen dat opnieuw vertraging gaat optreden bij de uitvoering als gevolg van bezwaarschriften.

Wormer: het monumentale fabriekspand „Batavia” aan de Veerdijk in Wormer heeft een nieuwe eigenaar, een onbekende Nederlander die op de Filippijnen woont. Hoewel nog niet duidelijk is wat deze met de op de provinciale monumentenlijst geplaatste rijstpellerij gaat doen, is het niet waarschijnlijk dat het pand een woonbestemming krijgt; een woordvoerder van de nieuwe eigenaar liet weten dat aan kleinschalige kantoorruimtes wordt gedacht. Het plan om het gemeentehuis van Wormerland in dit pand te vestigen, is van de baan. De vraagprijs van „De Batavia” lag rond de acht ton.

ZUID-HOLLAND

Scheveningen: de kans dat de laatste taanderij van het oude vissersdorp behouden blijft, is uiterst klein. In de 120 jaar oude taanderij aan de Vissershavenweg kregen visnetten een beschermplaatje tegen het zoute zeewater. De taanderij bestaat uit een afdak met twee gemetselde bakken met grote ketels en een ijzeren reservoir.

De installatie staat op de gemeentelijke monumentenlijst, maar verkeert in deplorabele staat. Het Museum Scheveningen heeft belangstelling voor de installatie, mocht deze van de huidige plek moeten verdwijnen.

Den Haag: de Stichting Stadsherstel heeft in samenwerking met het Schiedams Distilleermuseum i.o. een herstelplan gemaakt voor de museumcollectie in het Distilleermuseum 't Anker. Dit museum is gevestigd in de voormalige stoomdistilleerderij Van Kleef aan de Lange Beestenmarkt. Voornaamste uitgangspunt bij de herinrichting is het zichtbaar maken van het stoomdistilleerproces. Gestreefd wordt naar heropening vóór de zomer van 1993.

Schoonhoven: de watertoren uit 1901 is begin oktober jl. op de rijksmonumentenlijst geplaatst. Restauratie van de toren, waarvoor nog steeds geen definitieve nieuwe bestemming is gevonden, zal ca. 1 miljoen gaan kosten. Een bijdrage in de restauratiekosten wordt geleverd door de EG: f 150.000,-.

Capelle aan de IJssel: in het laagst gelegen deel van Nederland, de Alexanderpolder (4 m beneden AP), ligt een uit 1869 daterend stoomgemaal met dienstwoning: het J. A. Beijerinckgemaal. Sinds een jaar is dit vijselgemaal buiten dienst gesteld. Het Hoogheemraadschap van Schieland heeft onlangs dit waterbouwkundige monument voor f 1,- overgedragen aan de Stichting tot het behoud van het gemaal Jan Anne Beijerinck. De nieuwe stichting wil het gemaal inrichten als permanente expositieruimte, gewijd aan de eeuwenlange strijd tegen het water in dit gebied.

Financiële ondersteuning heeft de stichting inmiddels toegezegd gekregen van de Nederlandse Gemalenstichting

en van de provincie Zuid-Holland; de gemeente Capelle heeft subsidie geweigerd.

Het gemaal zou voorjaar 1993 gereed moeten zijn in zijn nieuwe functie als expositieruimte.

Rotterdam: de Stichting Studentenhuisvesting Rotterdam heeft in augustus de voormalige stoommeelfabriek „Caland II” in gebruik genomen als studentenhuisvesting. Het uit 1857 daterende fabriekspand, markant gelegen op de hoek van de Calandstraat en Rivierstraat, biedt na de renovatie plaats aan 135 wooneenheden. Eerder nam de SSHR het ertegenover liggende wijnpakhuis Reuchlin in gebruik als studentenhuisvesting. Bij de verbouwing is het karakter van de oude meelfabriek gerespecteerd.

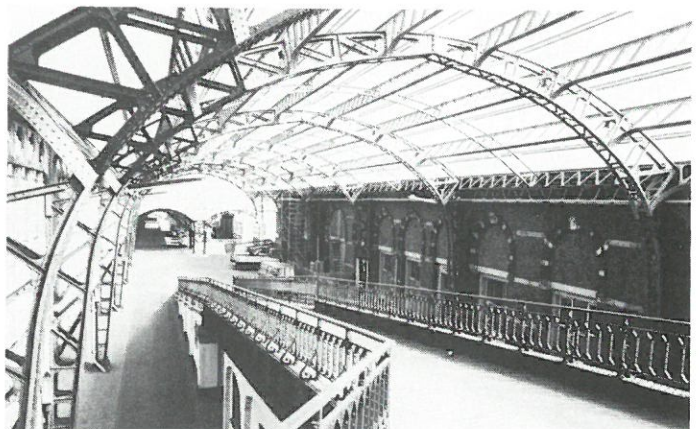
Rotterdam: de gemeenteraad is eind september in meerderheid accoord gegaan met het voorstel van B en W om het sloopbesluit voor „De Hef”, de bekende spoorbrug over de Koningshaven, in te trekken. De raad oordeelde dat de hefbrug als technisch en historisch monument dermate belangrijk is in de skyline van de Rotterdamse haven, dat behoud van de brug noodzakelijk is. De gemeente zal nu moeten onderhandelen met de bedrijvencombinatie die de spoortunnel bouwt om het sloopcontract ongedaan te maken.

ZEELAND

Vlissingen: de oudste watertoren van Zeeland, de toren van Vlissingen aan de Badhuisstraat, krijgt na 40 jaar weer bewoning. De nieuwe eigenaar wil de toren gaan verbouwen en het woongedeelte renoveren. Het in neo-renaïssancestijl opgetrokken bouwwerk dateert uit 1894.

NOORD-BRABANT

Den Bosch: de monumentale stalen perronoverkappingen van het station Den Bosch worden bedreigd door nieuwbouwplannen van NS. In het kader van het toekomstplan rail-21 van NS zullen in Den Bosch grote veranderingen plaatsvinden: het middendeel van de perronkap zal worden vervangen door een voetgangerstraverse, het huidige 1e perron zal in oostelijke richting worden verplaatst, waardoor de aangrenzende perronkap moet verdwijnen. Ook het bestaande entreegebouw van architect Van Ravensteijn zal moeten wijken voor nieuwbouw. De Stichting tot behoud van Monumenten van Bedrijf en Techniek in het Zuiden des Lands heeft rijksbescherming aangevraagd voor de perronkappen. Als alternatief voor de nieuwe traverse stelt de stichting NS voor een onderdoorgang te maken.

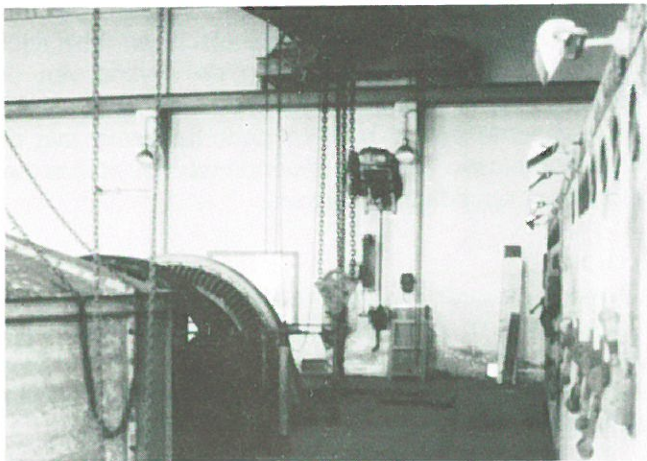

Den Bosch - perronoverkapping NS-station 1896. (Foto: M. Overbeek).

Hilvarenbeek: de Stichting Museumbrouwerij de Roos heeft zich tot WVC gericht met het verzoek de oude bierbrouwerij met woonhuis aan de Vrijthof 20 op de rijksmonumentenlijst te plaatsen. Het betreft hier een pand dat eind 19e eeuw een brouwerij-bestemming kreeg. Industrieel-archeologisch is de brouwerij van belang vanwege de aanwezigheid van de vrijwel complete 19e-eeuwse brouwerij-inrichting, met onder meer brouwketels, koelschip en lagerkelder.

LIMBURG

Roermond: ten zuiden van het centrum van Roermond bevindt zich een belangwekkend industrieel monument: de voormalige waterkrachtcentrale van de ECI (Electro Chemische Industrie).

Roermond - ECI-waterkrachtcentrale, interieur (1918). (Foto: M. Overbeek).

In 1918 werd deze voor Nederland unieke centrale gebouwd over de rivier de Roer.

Door middel van twee Francis-turbines produceerde de centrale stroom voor de ECI-fabriek. De al jaren in ruïneuze staat verkerende centrale is sinds kort eigendom van dr. E. Keller uit Duitsland. De nieuwe eigenaar is actief bezig de centrale op te knappen en met de ene overgebleven turbine-eenheid (de andere turbine sneuvelde in de tweede wereldoorlog) op milieuvriendelijke wijze weer electriciteit te produceren. De gemeente Roermond staat achter dit initiatief, maar langdurige onderhandelingen met het waterschap Roer en Overmaas over de waterbeheersing van de Roer staan een spoedig herstel van de centrale voorlopig in de weg.

NIEUWS UIT DE AANGESLOTEN ORGANISATIES

1. Stichting Industrieel Erfgoed Leiden (STIEL)

STIEL heeft onlangs met een indrukwekkend programma haar eerste lustrum gevierd. In het kader van een studium generale werden in november jl. drie lezingen gehouden onder de benaming „De romantiek van roet en roest; industrieel erfgoed en industriële archeologie”.

Op 6 november onthulde wethouder J. Walenkamp een door STIEL aangeboden gedenksteen in de Zamenhofstraat hoek 3e Binnenvestgracht, naar aanleiding van het feit dat op deze locatie in 1816 de eerste stoommachine in de Nederlandse textielindustrie in gebruik werd genomen.

Op 10 november vierde STIEL haar lustrum samen met de 175 jaar oude Kamer van Koophandel in de Lakenhal. STIEL-medewerker C. Smit hield een lezing met als titel: „Leiden fabrieksstad”. Naar aanleiding van het lustrum bracht STIEL een jubileumboek uit met als titel: „De kunst van het bewaren - Industrieel Erfgoed in Leiden” (zie Literatuursignalering).

2. Nederlandse Gemalenstichting

Eveneens in feeststemming verkeerde de Nederlandse Gemalenstichting, die haar vijfjarig bestaan luister bijzette in de vorm van een speciale publicatie, waarin het wel en wee van deze actieve stichting wordt beschreven.

3. Nederlandse Vuurtoren Vereniging

Op 11 april 1992 is de Nederlandse Vuurtoren Vereniging (NVV) opgericht. De vereniging geeft een tijdschrift uit, genaamd „De Vuurboet”, waarvan onlangs het eerste nummer verscheen.

Inlichtingen: sekretariaat NVV, Muiderwaard 235, 1824 XE Alkmaar.

4. Werkgroep Industrieel Erfgoed Overijssel i.o.

Op zaterdag 3 oktober verzamelden zich zo'n zestig belangstellenden voor een boot/busexcursie door de noordwesthoek van Overijssel.

Deze door de Culturele Raad Overijssel in samenwerking met het GIAG (Genootschap Industrieel-Archeologisch Geïnteresseerden) en het FIEN geïnitieerde excursie voerde langs industriële „sites” als de kalkovens in Hasselt, het stoomgemaal Mastenbroek en het Tapijtmuseum in Genemuiden.

De excursie diende als opstap om een industrieel-archeologische vereniging in dit deel van Overijssel op te zetten.

LITERATUURSIGNALERING

Mooij, J.: *Tussen de bedrijven door. 150 jaar bedrijfsleven en Kamers van Koophandel in Overijssel.*

Zwolle, Waanders Uitgeverij, 1992. 144 blz, geïll. ISBN 90-6630-3565 (Jaarboeken Overijssel; 1992). f 29,50 (geb. f 39,50).

Het 150-jarig bestaan van de Overijsselse Kamers van Koophandel en Fabrieken vormde de aanleiding voor dit boek, dat een caleidoscopisch beeld geeft van de ontwikkeling van het veelzijdige Overijsselse bedrijfsleven.

Het werk is zeer fraai geïllustreerd en goed leesbaar. Vanaf de beginjaren (1842) tot heden worden alle bedrijfstakken behandeld, zoals de textielindustrie, de metaal, de drukkerswereld, de detailhandel, etc.

Pel, H.: *Boxtel toen en nu. Leven en werken 1850-1970.* Hulst, Van Geyt Productions, 1991. 96 blz., geïll. (geb.). ISBN 90-5327-007-8. f 57,50.

Boxtel is één van de vele kleinere plaatsen in Noord-Brabant die vanaf de late 19e eeuw een sterke industrialisatie doormaakten.

Op basis van archiefonderzoek en mondelinge overlevering is de sociaal-economische ontwikkeling van Boxtel beschreven, maar het op royaal formaat (21 x 30 cm) uitgegeven boek is minstens zo interessant vanwege het grote aantal historische foto's.

Telefonisch bij de uitgever te bestellen, tel. 01140-12670.